

САМУР

№ 4(341) 2020-йисан 10-июль

1992-йисан январдилай акъатзава

Цийивилер

www.samurpress.net

ЧИ ХУЬРЕР

КЪАЙГЪУ АКУН ПАТАЛ

Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиеван тапшуругъдалди чи республикада мад 10 модуль азархана эцигда. Ада и гъакъиндай Азербайжандин телевиденидиз, Ичтимаи телевиденидиз ва «Хазар» телеканалдиз гайи интервьюда лагъана.

Президентди къейд авурвал, апрелдин вацра азарлуяр коронавирусдикуй хуьн патал 10 азархана чара авунай. А чӀавуз гъар юкӀюз 30, 40, 50, 60 кас начагъ жезвай.

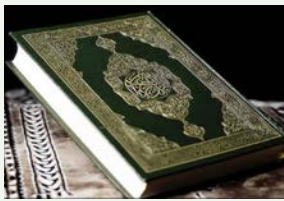
Къвердавай вири дубняда хьиз, Азербайжандани коронавирусдикуй начагъ жезвайбурун къадар пара хъана. Гъавилай гъукуматди герек тир крар къилиз акъудна. Гила гележег фикирда къуна мадни 10 модуль азархана эцигда.

Алай вахтунда республикадин 45 азарханада коронавирус акатнавай азарлуяр сагъарзава. Абурукай 36 азархана Президент Илгъам Алиеван тапшуругъдалди эцигна кардик кутунвайбурун я.

Исятда алай йисуз эцигнавай «Ени клиникада» 350 азарлу сагъарзава. Муьквал вахтара ана чарпайрин къадар 750-дав агакъарда. Санлай къачурла, чи республикадин азарханайривай гъа са вахтунда коронавирусди къунвай 5000 касдиз къуллугъ ийиз жеда. Гъукуматди азарлуярин къайгъу акун патал маса крарни къилиз акъудзава.

КЪУРЪАНДИН АЯТРИН МАНАЯР ЛЕЗГИ ЧӀАЛАЛ

Магъачкъалада «Пак Къуръан ва адан манайрин таржума лезги чӀалал» тӀвар алаз лезги чӀалал Къуръандин аятрин манаяр чапдай акъатнава. Араб чӀалай таржума авурди диндин рекъай алим Ямин Гъажимегъамедов я.

Къуръандин аятрин манаяр лезги чӀалал, алававар ва тукӀуьр хъувунар кухтунна, къвед лагъай сеферда акъуднава.

«Пак Къуръан ва адан манайрин таржума лезги чӀалал» Урусатдин мусурманрин диндиз талукъ тир идаради тестиьарнава. Идан гъакъиндай Урусатдин муфтийрин Советдин къил, шейх Равиль Гайнутдинан ктабдин сифтегъан чинра ганвай тебрикдин гафуну шагъидвалзава.

«МУГЪАММАД ПАЙГЪАМБАРДИН УМУЬРДИН РЕХЪ»

И йикъара Магъачкъалада лезги чӀалал «Мугъаммад Пайгъамбардин умуьрдин рехъ» тӀвар алай ктаб чапдай акъатнава.

Ктаб гъазурайди диндин рекъай алим Ямин Гъажимегъамедов я. Ктаб тукӀуьрайди ва ана гъатнавай материалар араб ва урус чӀаларай лезги чӀалал таржума авурди Магъачкъалада авай имам аш-Шафииндин тӀварунихъ галай мискиндин имам Ливаудинан хва Тажидин Къазибегов я. Редакторрин везифаяр «Лезги газетдин» къилин редактор Мегъамед Ибрагъимов, «Къурушрин сес» газетдин къилин редактор Муса Агъмедова ва филолог Абдулзагъир Атаханова тамамарнава.

Ктаб илимдин къвалах яз гъисабзавач, гъавилай ана менфят къачунвай чешмеярни илимдин къвалахра хас къайдада къалурнавач.

КӀлар райондин Кузун хуьр

Redaktor sözü

DÜNYA EVİMİZ

Artıq neçə aydır ki, dünya evimizdə sahman, rahatlıq pozulub. İnsanlar virusun yer üzünə gətirdiyi bəlalılarla üz-üzə qalıblar. Dünyanın elə bir nöqtəsi yoxdur ki, koronavirus oraya ayaq açmasın. Onun yayılmaması üçün ölkələr öz sərhədlərini bağlayıb, amma virus meqapolislərdən tutmuş kiçik kəndlərə kimi hər yana yol tapıb. Sanki insanlara anladır ki, eviniz – dünyadır. Onun bir tərəfində bədbəxtlik varsa, o biri tərəfində xoşbəxtlik ola bilməz.

Uzun, darıxdırıcı, bezdirici karantin günləri, həftələri, ayları bizə məlum həqiqəti bir daha anlatdı! İnsan ancaq öz kiçik, qapalı dünyasında xoşbəxt ola bilməz! Səadət üçün ailə, qohum-əqraba, bir neçə dost kifayət etmir. Boşalmış küçələr, səs-səmirsiz günlər bizə ülfətin, geniş ünsiyyətin insan üçün nə qədər vacib olduğunu bir daha xatırlatdı. Təcrid olunmaq mənəvi kasıblığa, insani dəyərlərin itməsinə rəvac verir. İnsan yalnız cəmiyyətdə, yaxın, uzaq fərdlərin arasında özünü reallaşdırmağa bilər. Uca hasarlar arxasında, daş evlərin divarları arasında min cür naz-nemət içində olanlar da cəmiyyətsiz dünya həzzini duya bilməzlər. Deməli, dünya hamımızın, hər kəsin varlığı, sevinci, arzuları ilə gözəldir.

Bu karantin günlərində hər birimiz ülfət, mehribanlıq, xoş münasibətlər, maraqlı söhbətlər üçün çox darıxmışıq. Görüşdüyümüz, hal-əhval tutduğumuz hər insan bizə doğma görünür. Karantin hamımızı bərabərləşdirib. Covid-19 vəzifə, yaş, var-dövlət fərqlərini tanımır. O, sanki hər birimizi ayrı-ayrılıqda silkələyir, dünya qarşısında borclarımızı yadımıza

salır. Nədən ibarətdir bu borclar?

Covid-19 dünyaya, Yer kürəsinə, bəşəriyyətə xəbərdarlıqdır. Təbiət etdikləri nadanlıqlara görə insanları cəzalandırmaq qərarına gəlib. Bu pandemiya təbiətlə insafsızcasına, qəddarlıqla davranmağımızın nəticəsidir. Biz ondan həmişə almışıq, əvəzində isə heç nə qaytarmamışıq. Meşələri qırıb talamaq, gölləri qurudub yerində istirahət məkanları yaratmaq, çayların məcrasını dəyişmək bəziləri üçün həyat normasına çevrilib. Covid-19 insan nəfsinin, onun varlanmaq hərisliyinin nəticəsidir. Varlanmaq naminə təbiətə qarşı amansızlıqlar edən, onu tamahkarlıqla talayan bu insanlar əvəzində təbiətə nə verirlər? İstehsalat tullantıları, çirklənən sular, eroziyaya uğramış on minlərlə hektar sahələr. Yeri, göyü nə qədər çirkləndirmək olar?

Bu çirək mənəviyyətimizə də hopub. İnsanların əksəriyyəti üçün təmizlik məfhumu öz evinin içinin səliqəsinə nail olmaqdan ibarətdir. Halbuki evinin ətrafında, yaşadığı kənddə, qəsəbədə də təmizlik, yaşıllıq, gözəllik yaratmaq bəşər övladının borcudur. Heyf ki, milyonlarla insan bu adi həqiqəti dərk etmək istəmir.

Bu çətin sınaq dövründə öz-özümüzsual verməliyik: **Dünyamızı qorumaq üçün nə etməliyik?** Heç olmasa suyu qənaətlə işlədirikmi? Su kranlarını bağlamağın vacibliyini özümüzsə təlqin etməmişikmi? Zibilli eyvandan küçəyə, səkiyə atmağın nadanlıq olduğunu ailə üzvlərimizə anladırıqmı? Təbiət qoynunda dincələndən sonra tullantılarımızı yığmağın vacibliyini başa düşürükmi? Ömrümüz boyu heç olmasa bircə ağac, bircə kol ək-

mişikmi? Əslində adi görünən bu məişət məsələlərinin böyüyüb qlobal problemlərə çevrildiyini hər birimiz əyani görür və onun ağrısını çəkirik.

Bu pandemiya bizə daha bir şeyi anlatdı: dünyada heç nə əbədi deyil və öz-özünə yaranmır. Qırılan meşə, quruyan göl yalnız möcüzə nəticəsində bərpa oluna bilər. Onların məhvi isə ekoloji fəlakətlərin bünövrəsini qoyur. Koronavirus insanlara ciddi mesajdır. O, hər kəsin qarşısını döyə bilər. Ona görə də təbiət və cəmiyyət qarşısında borclarımızı ödəmək yolunda ilk addımlar atmalıyıq.

Dönüb ətrafımıza nəzər salaıq. Hər gün, hər yerdə nə qədər haqsızlıqlarla üzləşirik. Parklarımızda 50-100 illik ağaclar susuzluqdan quruyur. Bakıda elə bağlar var ki, illərlə sulanmır. Bu iş cavabdeh onlarca insan susuzluqdan məhv etdikləri ağaclara görə dövlətdən əmək haqqı alır. Biz bunu görməzliyə vurub keçirik. Şəhərimizin əksər xiyabanları, yol kənarlarındakı otlar 35-40 dərəcə istidə, gündüz vaxtı sulanır. Çoxmərtəbəli evlərin susuzluqdan əziyyət çəkən sakinləri şirhaşır axan suya baxıb köks ötürürlər. Çalışdığımız müəssisələrdə bəzən günlərlə su kranlarının açıq qalmasının şahidi olmamışıqmı? Çoxlarının onların yanından etinasızlıqla keçib getdiyini görəndə, bu etinasızlığa, “məndən ötsün, qonşuma dəysin” psixologiyasına öyrəşəndə dünyamızın halına niyə yanmamışıq?

Bəlkə hələ gec deyil? Bəlkə hələ özündən başlasın? Bir quruyan ağacı sulayaq! Bir bulağı təmir edək! Bir gül əkək! Bir yolu təmizləyək!

ШАИРАР РЕКЪИДАЧ

Фадлай ихътин руьгь кутадай хабар агакъ-навачир чав. Кцлар райондин Манкъулидхуьре чи ялавлу шаир, азадвални гъахъ патал женг члугур, гъавилай кулакри вич яна уьмуьр кьатI авур, гуьгъуьнлай вичин сурни квахъай Кесиб Абдуллагъаз (Абдуллагъ Сарухановаз) адан хуьруьнбуру гуьмбет хкажнава. И суваб кардик

къуьн кутурбур чи кьелемэгъли Вакъиф Муьшкьурви ва кьегъал кас хъиз хуьруьнбурун гуььрмет къазанмишнавай карчи Оруж Оружов я. Абуруз пулуни такъатралди куьмек гайиди Кесиб Абдуллагъан хтул Мавлуд Местеров я.

Абдуллагъ Саруханов 1875-йисуз Къуба магъал-

дин Манкъулидхуьре дидедиз хъанай. Аялзамаз етим хъайи гадади вичиз кIел-кхъин чирнай. Ада девирдин гъахъсузвилерни агъайрин инсафеузвилер негъдай цIай галай шиирар («Приставдин бармак», «Экуь дуйня», «Тахъурай» ва мсб.) теснифнай. Совет гукумат хушвилелди къабулна адаз къуллугъиз эгечIай Кесиб Абдуллагъ кулакри яна кьенай.

Кесиб Абдуллагъан са къадар шиирар чи камалэгъли Забит Ризванова кIватIна Магъачкъалада чапдай акъуднай. Шаирдин эсерар лезги чIалан тарсар гузвай мектебра чирзава.

Кесиб Абдуллагъан ирс кIватIун, адан мукъва-къилияр жагъурун патал гзаф зегъмет чIугвазвай В.Муьшкьурвидизни О.Оружоваз и кардай тек манкъулудхуьруьнвийри ваъ, гъакIни лезги поэзиядал рикI алай вирибуру ыбаркаллагъ лугъузва.

Гила Манкъулидхуьруьн сураара шаиррин аллея ава. Ина лезги поэзия чпин шиирралди девлетлу авур пуд кас - Кесиб Абдуллагъ, Забит Ризванов ва Медет Эрзиманов са жергеда кучукнава. И карди ихътин гафар рикIел хкизва: Инсанар чпел чан аламаз къван яшамийда, халисан шаирар чилел чан аламаз къван.

«САМУР»

ЛЕЗГИ БАДЕ СЕЙЛИ ХЪАНВА

Youtube-дин «Кънд хъаути» каналди Ремихановар вириниз сейли авуьна. И канал арадиз гъанвайди Кцлар райондин Хъилерин хуьрай тир Эмираслан Ремиханов я. Гзаф йисара Бакуда дадлу хуьрекар чраз тIапIахъанвиле кIвалахай ам карантинди кIвалах авачиз туна. Гъавилай гадади 2019-йисан майдиз вичи арадиз гъайи блог кардик кухтун кьарардиз къачуна. КIвалахдай чIавуз адаз и кардихъ гелкъведай вахт жезвачир.

Карантин алуькьайла хуьруьз хтай, гъилер хуььчлуьк кутуна ацукъиз клан тахъай Эмираслана вичин диде Азизадиз лезгийрин, азербайжанвийрин, Европадин халкъарин хуьрекар чрана Youtube-дай къалурун теклифна. Багъдиз, салаз, мал-къарадиз къуллугъзавай дигегъли вахт жагъурна вичин хцин мурад кылиз акъудиз алахъна. Гила ам Youtube-дин гъед хъиз вириниз сейли я.

Алай вахтунда видеоблогдихъ 37 агъзур къван хкъенвайбур ава. И рекъем кьвердавай пара жезва. Икъван гагъди каналдивай пул къазанмишиз хъанвачIани, абурухъ гзаф дустар ава. Азербайжандай 30%, Урусатдай 17%, Туьркиядай 9%, Германиядай 6%, Америкадин Садхъанвай Штатрай 3,4% тамашачийри абуруз килигзава.

Лезги бадеди чразвай хуьрекар вириниз сейли хъанва. Мукъвара Facebook-да вичихъ 25 миллиондин аудитория авай Taste Life чини Азиза Ремихановади афарар гъикI чразватIа къалурна. И чинин модераторди гъакIни электрон почтадин куьмекдалди Эмирасланавай ижаза къачуна адан каналдин пуд видео къалурнава.

«САМУР»

ПРИМЕР ДЛЯ ПОДРАЖАНИЯ

Филиппинские острова очень сильно страдают от вырубки лесов. Когда-то страна утопала в зелени, а 70% ее территорий покрывал густой лес. Но уже к началу прошлого века этот процент сократился в 3,5 раза. А сегодня нелегальная вырубка деревьев — одна из самых больших проблем островов.

Причем филиппинцы ощущают обезлесение очень сильно, ведь оно приводит не только к

каким-то мифическим проблемам, связанным с экологией, до которых, казалось бы, еще слишком далеко. Отсутствие деревьев сказывается на качестве жизни. Так, в некоторых районах за последние десятилетия участились наводнения и оползни, все из-за массовой вырубки.

школьников решили приобщить к глобальной проблеме страны, а также научить ценить природу и бережнее к ней относиться.

Со временем каждый саженец превратится в настоящее дерево, и когда-нибудь леса на островах будут восстановлены.

Ежегодно из учебных заведений Филиппин выпускается порядка полумиллиона человек, это значит, что примерно после каждого поколения на островах появится около 100 миллионов деревьев.

Поэтому местные власти решили закрепить на законодательном уровне посадку деревьев, и теперь выпускник любого учебного заведения должен посадить десять саженцев, и только после этого он получит диплом. Так студентов и

ТӘВРИК EDİRİK!

Azərbaycan Respublikasının Əməkdar həkimi, Qusar rayon Samur qəsəbə ASM müdiri Nəriman Qədim oğlu Osmanovu nöinki qəsəbənin və ətrafdakı kəndlərin sakinləri, eyni zamanda bu ərəzidə xidmət edən Samur sərhəd xidmətinin əməkdaşları da yaxşı tanıyırlar. Onun pasientlərə diqqət və qayğısı, peşəkar müalicəsi haqqında insanlar minnətdarlıq hissi ilə danışırlar. Təsadüfi deyil ki, "Sərhəd mühafizəsinin 100 illiyi" yubiley medalı ilə təltif olunanlar arasında Nəriman Osmanov da var idi. Medalı ona Dövlət Sərhəd Xidmətinin rəisi polkovnik-leytenant Elçin Quliyevin adından Samur buraxılış məntəqəsinin rəisi Mirzə Mirzəyev təqdim etmişdir.

«SAMUR»

УРОКИ МУДРОСТИ

Моисеев закон запрещал земледельцам собирать урожай полностью. Например, жнецы не должны были дожинать до самого края поля.

Те, кто собирал виноград, не должны были подбирать упавшие ягоды или возвращаться, чтобы собрать созревшие грозди. А те, кто обивал маслины, должны были оставлять плоды, которые не упали. Остатки урожая

могли добирать бедняки, сироты, вдовы и пришельцы.

Этот закон поощрял землевладельцев проявлять щедрость и бескорыстие и полагаться на Божьи благословения. А тех, кто подбирал остатки урожая, он побуждал к трудолюбию, так как это было нелегко. К тому же он избавлял людей от унижения, связанного с попрошайничеством.

Дагъларилай къарагъай гар
Агакънач хъи, ратаралди.
Яйлах кIандай, яр аквадай,
Гатарилай гатаралди.

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

XVII ВИШ ЙИСАН ЛЕЗГИ ШАИРАР

XVII виш йис лезги халкъдин уьмуьр-да хьиз, эдебиятдани залан девиррикой сад я. А девирда яшамаш хъайи чи къелемэгълийри халкъдин залан уьмуьрдикай, чапхунчийрин вагъшивилерикай, Ватандин четин гьаларикай гзаф эсерар кхьенва. А члавуз и селяткарри чпин эсерар са шумуд члалал тесниф ийизвай.

XVII виш йисуз араб ва фарс члаларихъ галаз санал, туьрк члалал кхьизвай лезги шаиррин къадар генани гзаф хъана. Гъа инал лагъана кланда хъи, а члавуз чпин эсерар анжах са члалал яратмишай селяткарар чал къериз-царуз гьалтзава. Тарихдин чешмейрай анжах са члалал - арабдалди кхъей шаиррикой Гъашим ал-Ахтыдин тлар малум я.

Ам гзафни-гзаф члехи селяткар тир ва адан са къадар эсерар араб уьлквейрани машгур хъанай. Гъашим ал-Ахтыди виликан араб члалалди кхъей лезги шаиррилай тафаватлу яз и члалал чи поэзиядиз лезги тема-ярни гъана. Мисал яз ада Ахцегъин гьалар тесниф авур шиирар ва бейтер къалуриз жеда.

XVII виш йисан эхирра ва XVIII виш йисан сифте къилера яшамаш хъайи Гъашим ал-Ахтыдин араб члалал поэзияди вичелай гуьгъуниз атай селяткаррикой Рагъман-къули ал-Ахтыдин (XVIII в.й.), Къеан Агъамирзедин (XIX в.й.), Мегъамед Ярагъвидин (1772-1838), Мирзе Али ал-Ахтыдин (1771-1858), Абдурагъман ал-Ахтыдин (XIX в.й.), Гъасан Алкъвадарвидин (1834-1910) яратмишунриз мукъувай таъсир

авунай.

XVII виш йисан шаиррикой Лезги Салигъа къуд члалал - лезги, араб, фарс, туьрк члаларал кхьизвайтла, Къалажугъви Забита, Куьреви Имама ва Лезги Къадара къве члалал - лезги ва туьрк члаларал кхьизвай.

Авайвал лагъана кланда хъи, и шаиррин эсерар вири жагъанвач. Абурун малум шиирар лагъайтла, сифте яз филологиядин илимрин доктор Мавлуд Ярагъмедова Ахцегъ жуьнгуьнай жагъурна вичин азербайжан члалал басма авунвай “Дагъустандин савкъатар” (Баку, 1987-йис) ктабда чапнавай бур я. Эхиримжи вахтара и шаиррин шииррикой са къадар бур мадни жагъанва, амма абур гуьнгуьна хтуна чап хьувунвач.

Рикиел хуьх!

Редакциядиз ракъурнавай чарарай акваз-вайвал, са къадар клелдайбуру глаголрин формаяр кхьидайла четинвал члугъзава. Агъадихъ чна абуруз и месэладикай чирвилер гузва.

Глаголдин масдардин формадин (акун, гун, фин ва мсб.) гзафвилин къадарда масдардин асул падеждин эхирда р-дилай вилик къведай а гьарф амай са падеждани кхьидач. Месела: *келунар-келунри, келунрин, келунра, келунрал; гунар-гунри, гунрин, гунриз, гунра* ва икI мад.

Чпин дибра (масдар арадал гьидай -ун эхирдилай вилик квай гьижда) /а/-динни /э/-дин арадал алай, вич чи кхьинра я гьарфуналди къалурзавай ачух сес авай глаголар (къагъун, эцягъун ва мсб.) агъадихъ галайвал кхьидач:

а) масдар: *къагъун, эцягъун;*

б) деепричастие: *къагъиз, эцягъиз;*

в) буйругъдин (II касдиз талукъ форма): *къа, эця;*

г) акьалтлай алаатай вахтунин форма: *къана, эцяна;*

д) гилан вахтунин форма: *къазава, эцязава;* амма -ва морфемадин вилик къве ачух тушир сесер кваз хъайитла -зава кхьидач: *туькьурзава, умудзава, къалурзава;*

е) къвезмай вахтунин форма: *къада, эцяда;*

ж) алаатай вахтунин причастие: *къагъай, эцягъай.*

Вири глаголрин давамлу ва фад алаатай вахтарин эхирда гьамиша й гьарф кхьидач. Месела: а) *физвай, фидай, лугъузвай, лугъудай;* б) *фенай, фенай, лагъанай, лагъанвай.*

Масдардин эхир -ун-дин вилик ачух тушир н квай глаголрин акьалтлай вахтунин ва адакай жезвай маса формайра сад-садан патав къве н(-нн) кхьидач. Месела: *куьткунун-куьткунна; цлудхунун-цлудхунна; кутлунун-кутлунна* ва мсб.

Куьмекчи глагол авун муракаб глаголрин къурулушда куьруь жеда: (-ун, -из, -вун, -ийиз). Ихтин дуьшуьшра ам вичелай вилик квай гафарихъ галаз киклана кхьидач. Месела: *келун, келда, келна, келиз. ИкI кхьидач: кел авун, кел ийида, кел ийиз кхьидач.*

Глаголдин, прилагательнидин ва мсб. дувулрикой, куьмекчи глаголрикой, -арун акал хъана, туькьур жедай муракаб глаголар вири формайра р-дилай вилик а гьарф хвена кхьидач. Месела: *хъсанарун-хъсанара, хъсанариз, хъсанарда; ацукъарун, ацукъара, ацукъариз, ацукъарна, ацукъарда.*

Куьмекчи ава, ама глаголри вахтарин формаяр, причастияр ва мсб. арадал гьизвайла, абур чпелай вилик квай гафарик киклана кхьидач. И члавузни, эгер ава, ама гафарилай вилик къвезвай пай ачух сесиналди ва я анжах са ачух тушир сесиналди акьалтлиз хъайитла, ава, ама куьруь жеда, -ва, -ма кхьидач. Месела: *ксузва, лацузва, ксанма, лацузма* ва мсб.

Куьмекчи глаголар ава, ама чпелай вилик къвезвай существительнийрихъ ва наречийрихъ галаз киклана кхьидач: *къвале ава; хуьре ама; вине ава; юкъва ама* ва мсб.

ГАФАРИН БАЯНАР

Садбурувай кхьинра чи члалан паярикой наречийриз ва къуллугъчи члалан паярикой клусаризни междометийриз талукъ тир бязи гафарикай дуьздаказ менфят къачуз жезвач. Агъадихъ чна ихтин са къадар гафариз баянар гузва:

Авайна – авай чкада. *Гъахъ авайна берекатни бул я.*

Акайла – вилик лагъайди гуьгъуьнлай лугъузвайдахъ галаз алакьалу ийидай гаф. *Акайла, зун пака куь къвализ къведач.*

Аклад – а жуьреда. *Рагънин нур аклад аватна хъи, адан вилериз ягъиз гатлунна.*

Алайнай – алай чкадал. *Садра гадани алайна абур гуьжестра гьатна.*

Ангъ – «вуч?» манадин гаф. *Вун аниз фидани? – Ангъ?*

Атлангъе – мукъув гвай чка, затI къалурдай гаф. *Атлангъе, рекъин чапла пата авай къакъан къвалер.*

Аяман – тахъуй гъа. *Ахътин кар мийир, аяман айибда вун.*

Вара-вара – са кар, гьерекат къадагъа тирди къалурдай гаф. «Килиг гъа!» манадин ибара. *Вара-вара, хиве къаз тахъуй гъа! – лагъана Мегъамеда.*

Винингъе – рахазвайдалай вине авайди къалурдай гаф. *Винингъе абур цлийи мектеб эцигнава.*

Гъахъняй – гъа кар сеbeb яз, гъавилай, гъаниз килгна. *Ам къеве гъатнавай, гъахъняй стхадиз чар кхъена.*

Гъикана – «вуч хъана?» манадин гаф. *Гъикана, вун хуьруьз хкъвезмач хъи?*

ЧИ БУБАЙРИ ЛАГЪАНАЙ

- Акъул кланзаватла, клела.
- Экв гун патал кана кланда.
- Гзаф яб це, тIмил рахух.
- Жуваз таклан къвалах масадазни мийир.
- Кланивал къалура, дакланвал чуьнуьх.
- Вуна дуьзвал хуьх, вун дуьзвили хуьда.
- Алакь тийир кардик экечIмир.
- Лекърез цавун къакъанвилакой кичIе жедач.
- Къастунал къеве хуьхъ.
- Чирвилер къачу, акъул къватла.
- Жуван алакьунар ватанда къалура.
- Алакь тийир кар хиве къамир, хиве къурди къилиз акъуд.
- Гъилевайди ахъайна, цававайдахъ калтугмир.
- Вишра алцума, садра хкатла.
- Бубадин бармак вилера твамир.
- Уба течирдаз бубани чир жедач.
- Аялдиз вичин бубадай зурба кас авач.
- Берекат бубадин, марифат дидедин къвачихъ я.
- Бубадиной хай рахамир, хару яда.
- Дидедин чларар веледри рехи ийида.
- Диде рикIин экв, буба уьмуьрдин рекIв я.
- Бубади къилиз акъуд тавур кар хчин хиве гьатда.
- Буба хайиди, диде хайиди, къисмет гайиди я.
- Бубадин кар хтулрини шулри давамарда.
- Бубадин рикI хтулди хуьда.
- Дидедин чимивал садагни гвайди туш.

Хъимилин аялар

